

Opvattingen over Opvoeding: Resultaten van een online-onderzoek

René F.W. Diekstra en Melanie de Ruiter
Roosevelt Academy Middelburg
Lectoraat Jeugd en Opvoeding Haagse Hogeschool

Inleiding

Opvoeding zit in de lift, althans voor wat betreft de aandacht ervoor. Er is in de afgelopen jaren een veelheid aan tijdschriften over opvoeding en ouderschap op de markt verschenen, er zijn inmiddels een aantal televisieprogramma's waarin opvoeding en opvoedingsproblemen centraal staan, er is een programma Minister voor Jeugd en Gezin en er is landelijk een grote reorganisatie gaande voor wat betreft de professionele kinder- en jeugdzorg in de vorm van de oprichting van Centra voor Jeugd en Gezin. Ook zijn er tal van initiatieven op lokaal niveau om opvoeding en ouderschap groot op de agenda van publiek en politiek te krijgen en te houden. Dat alles mag overigens niet verhullen dat er in de bevolking, althans afgaande op de reacties die op al die opvoedingsactiviteit worden gehoord, met betrekking tot opvoeding een soort van schisma lijkt te bestaan, een tweedeling. Iets dat ook voor deskundigen geldt. Illustratief op dat punt zijn de reacties op het initiatief van de gemeente Den Haag om tot een canon van ontwikkeling en opvoeding te komen (zie Diekstra et al., 2008)¹. Een aantal deskundigen en vele duizenden 'gewone' Nederlanders hebben zich daarover positief uit gelaten, maar er lijken er minstens zoveel te zijn die niets in een dergelijk initiatief zien. Kern van de verdeeldheid onder publiek en deskundigen is het antwoord op de vraag of opvoeden een kwestie van 'nature' of 'nurture' is. Moet opvoeden geleerd worden of is het een vermogen dat mensen van nature meekrijgen. Zijn mensen structureel of evolutionair zo geprogrammeerd dat ze automatisch op een adequate, ontwikkelingsbevorderende manier zorgen voor en reageren op kinderen, als ze die eenmaal 'krijgen' of als die langs andere dan biologische weg aan hun verantwoordelijkheid worden toevertrouwd? Of moet goed, ontwikkelingsbevorderend, opvoeden, in ieder geval voor een belangrijk, geleerd of misschien zelfs 'onderwezen' worden en is het verwerven van voor opvoeding noodzakelijke kennis, begrip en vaardigheden een belangrijke opdracht voor ouders en andere opvoeders. En daarmee een belangrijke opdracht voor de samenleving voor wat betreft ter beschikking stellen van de daarvoor benodigde en wenselijke ondersteuning en faciliteiten? In essentie gaat het hier om een kwestie die al eeuwen lang op de agenda van vooraanstaande filosofen en pedagogen blijkt te prijken, te weten 'moet de opvoeder opgevoed of onderwezen

¹ Diekstra, R.F.W., Wubs, J.M., Vreeburg, L.E., Sklad, M.J. & Ruiter, M. de. (2008). *Naar een canon van opvoeding. Wat inwoners van Den Haag weten van ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jongeren*. Gemeente Den Haag, Dienst OCW & Haagse Hogeschool, lectoraat Jeugd & Opvoeding. (in 2009 boekuitgave door Prometheus)

worden tot opvoeden?'. Kant, in zijn verhandeling over opvoeding (1803)², stelt dat een mens alleen door mensen wordt opgevoed en wel door mensen die zelf opgevoed zijn. Daarbij doet zich, aldus Kant een belangrijk probleem voor, namelijk dat de opvoeders zelf gebreken of tekortkomingen vertonen die de kansen van hun kinderen op zelfontplooiing verminderen. Van wezenlijk belang voor de opvoeder is daarom dat deze zijn of haar eigen tekortkomingen of onwetendheid kent, zodat die aangevuld kunnen worden ofwel door eigen inspanningen of door het onderwezen worden door of samenwerken met anderen in de opvoeding. Zelfkennis van de opvoeder is daarmee voor de kwaliteit van de opvoeding van wezenlijk belang. Een positie die ook kenmerkend is voor de pedagogiek van Mahatma Gandhi, wiens opvattingen over opvoeding grote invloed hebben gehad, en nog altijd, in een groot deel van de Hindoe wereld. Over zichzelf als ouder en opvoeder schrijft Gandhi onder meer dat zijn kinderen zich niet zo gezond ontwikkeld zouden hebben als ze deden "had I not studied the subject and turned my knowledge to account".³ Het belang van kennis en zelfkennis van de opvoeder is ook benadrukt door de vooraanstaande ontwikkelingspsycholoog en onderzoeker Jerome Bruner in zijn werk "The Culture of Education", waarin hij opvoeden omschrijft als in belangrijke mate het onderkennen van onwetendheid en foutieve inzichten bij kinderen en het verhelpen daarvan door demonstratie, uitleg of discussie".⁴

Het laat zich raden dat afhankelijk van of ouders en andere opvoeders de positie van de 'nurturists' dan wel van de 'naturists' innemen, hun motivatie en bereidheid tot het zich laten informeren of adviseren met betrekking tot opvoeding en tot het verwerven van vaardigheden daarvoor sterk uiteenloopt. Opmerkelijk is dat tot op heden niet of nauwelijks onderzoek is verricht naar hoe deze houdingen ten aanzien van opvoeden in de bevolking verdeeld zijn. Niet in ons land en voor zover de kennis van de auteurs reikt ook niet of nauwelijks elders in de wereld. Daardoor is onbekend welk deel van de bevolking, of in ieder geval van ouders en andere opvoeders, actief informatie verzamelt over ontwikkeling en opvoeding dan wel ontvankelijk is voor opvoedingsinformatie, advisering en ondersteuning, en welk deel niet. Daarmee blijft ook onbekend of de huidige inspanningen van overheden en maatschappelijke organisaties op het terrein van opvoedingsvoorlichting, advisering en ondersteuning vooral diegenen bereiken die daar sowieso al voor openstaan en niet degenen bij wie dat niet het geval is, maar voor wier kinderen dat eveneens belangrijk of noodzakelijk is.

² Kant, I (1803) Vorlesung über Pädagogik. Königsberg: Friedrich Theodor Rink

³ Gandhi, M. K. (1927,1929) The Story of My Experiments with Truth/Part III/Spirit of Service. Zie; Collected Works of Mahatma Gandhi online

⁴ Bruner, J. (1996) The culture of education. Harvard University Press

In het volgende worden de resultaten besproken van een online onderzoek onder circa 2200 Nederlanders naar opvattingen over opvoeding en de rol of verantwoordelijkheid van ouders versus school of (sport)verenigingen in deze. Het is, voorzover bekend, het eerste grootschalige onderzoek in ons land over deze kwesties. Direkte aanleiding voor het onderzoek waren informatie uit en ervaringen met een in de loop van 2008 onder circa 1000 inwoners van de gemeente Den Haag, waaronder ruim 700 ouders, uitgevoerd interview-onderzoek naar kennis en begrip van ontwikkeling en opvoeding⁵ en een soortgelijk, kleinschaliger, onderzoek onder inwoners van de provincie Zeeland⁶. Daaruit kwam onder meer naar voren dat iets minder dan de helft van de geïnterviewde ouders aangaf ooit informatie of ondersteuning met betrekking tot opvoeding te hebben gezocht. Kortom, een meerderheid had dat naar eigen zeggen nooit gedaan. Niettemin gaf de overgrote meerderheid van de geïnterviewden aan het betreffende onderzoek naar hun kennis of gebrek daaraan een goed idee te vinden en uitte grote belangstelling voor de juiste of correcte antwoorden op de gestelde kennisvragen. Volgens de onderzoekers was het alsof het onderzoek een behoefte of verlangen naar valide informatie over opvoeding en ontwikkeling had ‘wakker gekust’, ook of met name onder degenen die uit zichzelf blijkbaar nog nooit informatie in deze hadden gezocht. Een indruk uit het onderzoek was ook dat mensen het absoluut niet erg vinden om op hun kennis in deze getest te worden, eerder integendeel. Vragen naar ‘waarom veel opvoeders of ouders uit zichzelf geen informatie of ondersteuning aangaande opvoeding zoeken en ‘of er draagvlak is in de samenleving voor het af en toe testen van ouders op hun kennis van ontwikkeling en opvoeding’ zijn in het Haagse en Zeeuwse onderzoek echter niet gesteld. Dat onderzoek was gericht op kennis aangaande ontwikkeling en opvoeding en niet op opvattingen over opvoeding. Het hierna beschreven onderzoek is een eerste poging het Haagse en Zeeuwse onderzoek op dit punt aan te vullen en de bevindingen daaruit van een kader van opvattingen zoals die leven bij ouders en opvoeders te voorzien.

⁵ Diekstra, R.F.W., Wubs, J.M., Vreeburg, L.E., Sklad, M.J. & Ruiter, M. de. (2008). *Naar een canon van opvoeding. Wat inwoners van Den Haag weten van ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jongeren*. Gemeente Den Haag, Dienst OCW & Haagse Hogeschool, lectoraat Jeugd & Opvoeding. (in 2009 boekuitgave door Prometheus)

⁶ Diekstra, R.F.W., de Ruiter, M. (2009) *Wat inwoners van Zeeland weten van ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jongeren*. Middelburg: Rapport Provincie Zeeland, 99pp.

Opzet van het onderzoek

Eind 2008 begin 2009 is er op verzoek van het Lectoraat Jeugd en opvoeding aan de Haagse Hogeschool een online-onderzoek gedaan door Bureau Consumenten Onderzoek Nederland op de site van het dagblad De Telegraaf waarin aan deelnemers 11 stellingen of uitspraken over opvoeding met voorgegeven antwoordalternatieven werden voorgelegd en één open vraag. De stellingen of uitspraken zijn weergegeven in tabel 2. De inhoud ervan is door medewerkers van het Lectoraat geformuleerd op basis van inzichten en ervaringen uit het boven beschreven Haagse en Zeeuwse onderzoek⁷. Door middel van vooraankondigingen in de Telegraaf zelf en via een nationaal radio-programma op verzoek van het Lectoraat werden potentiële deelnemers tevoren opmerkzaam gemaakt op het onderzoek en op de wijze waarop zij daaraan deel konden nemen. In totaal hebben binnen 2216 personen de volledige lijst van stellingen en de open vraag beantwoord. In tabel 1 worden de (demografische) kenmerken van de onderzoeksgroep weergegeven.

⁷ De open vraag, waarover in dit verslag verder niet wordt gerapporteerd, die zal elders geschieden, was als volgt geformuleerd: 'wat is de meest negatieve ervaring in uw eigen opvoeding geweest?'

Tabel 1 – Demografische Kenmerken

		Aantal	%
Geslacht	Man	1146	51.7
	Vrouw	1070	48.3
	Totaal	2216	100
Leeftijd	Tot 18 jaar	1	.0
	18 – 24 jaar	36	1.6
	25 – 34 jaar	262	11.8
	35 – 44 jaar	567	25.6
	45 – 54 jaar	536	24.2
	55 – 64 jaar	551	24.9
	65 en ouder	263	11.9
Totaal	2216	100	
Heeft Kinderen	Ja	1802	81.3
	Nee	405	18.3
	Onbekend	9	0.4
	Totaal	2207	99.6
	(Onbekend	9	0.4)
Heeft ooit advies gezocht aangaande opvoeding eigen kinderen	Ja	405	22.5.7
	Nee	1397	7.5
	Totaal	1802	100
	(N.V.T./ onbekend	414)	

Hoewel gegeven de wijze waarop de steekproef is verkregen geen landelijke representativiteit kan worden geclaimd – het grootste deel van de respondenten is ongetwijfeld Telegraaf-lezer maar onbekend is hoe groot dit deel precies is – wijst tabel 1 op een aantal opmerkelijke kenmerken die aan de steekproef een bredere betekenis lijken te geven dan eenvoudigweg die van een selectieve steekproef.

Op de eerste plaats is er het gegeven dat (ietwat) meer mannen dan vrouwen aan de enquête hebben deelgenomen, hetgeen opmerkelijk genoemd mag worden voor een zelf-selectief onderzoek over opvoeding. Voorts heeft de overgrote meerderheid van de respondenten, ruim 4 op de 5, zelf kinderen en geeft bijna 1 op de 4 ouders aan zelf ooit advies ten aanzien van de opvoeding van hun kinderen gezocht te hebben.

Resultaten

In het volgende worden allereerst de antwoorden op elk van de stellingen afzonderlijk gepresenteerd en besproken. Vervolgens wordt onderzocht wat de samenhang is tussen antwoorden op de stellingen en in hoeverre deze te groeperen zijn onder meer algemene thema's of concepten.

Zoals uit tabel 2 blijkt, is er op de eerste plaats inderdaad een tweedeling in de steekproef aan te wijzen. Met de stelling 'Opvoeden hoeft je niet te leren' is de ene helft van de respondenten het eens, terwijl de andere helft de stelling afwijst. Voorts is er duidelijke meerderheid, circa 60%, die de opvatting onderschrijft dat voor opvoeding geen algemene richtlijnen te geven vallen omdat ieder kind anders is. Tussen beide stellingen blijkt, zoals verderop nog zal worden uiteengezet, een grote overlap in antwoorden. Vrijwel alle respondenten die vinden dat 'je opvoeding niet hoeft te leren' zijn ook van mening dat er geen algemene richtlijnen voor te geven zijn. Omgekeerd geldt dat van de degenen die opvoeden beschouwen als iets dat je moet leren, drie kwart van mening is dat er wel degelijk algemene richtlijnen voor te geven zijn. Het resterende kwart ziet het leren van opvoeden blijikbaar als iets dat met betrekking tot de specifieke kenmerken van een kind moet geschieden. Opvallend in de antwoorden op deze twee stellingen is dat volwassenen zonder kinderen opvoeden vaker zien als iets dat geleerd moet worden en waarvoor algemene richtlijnen te geven zijn dan volwassenen met kinderen. Intrigerend is het antwoord op de vraag, maar niet te geven op basis van het onderhavige onderzoek, of dit verschil verklaard moet worden vanuit ervaring of vanuit zelfrechtvaardiging van ouders. Immers wie kinderen opvoedt of heeft opgevoed zonder daarbij informatie, advies of hulp te vragen, zal vaker de mening huldigen dat dit ook niet nodig is. Los van het feit of men daarmee zijn voordeel zou kunnen hebben gedaan. De antwoorden op de stelling het ontbreken van opvoedingsgymnastiek tijdens de zwangerschap wijzen soortgelijke verschillen aan. De meerderheid van de volwassenen zonder kinderen vindt dat merkwaardig, de meerderheid van de volwassenen met kinderen vindt dat niet. Tegen die achtergrond is opmerkelijk dat zowel een meerderheid van ouders, als, nog groter, van volwassenen zonder kinderen van mening is dat ouders er goed aan doen zich af en toe op hun kennis over opvoeding en ontwikkeling te laten testen. De vraag is natuurlijk of ouders hierbij ook aan zichzelf denken of vooral aan andere ouders, maar niettemin blijft het feit dat een ruime meerderheid van de ouders zich voor een dergelijke test uitsprekt opvallend.

Waar zowel ouders als vanzelfsprekend volwassenen zonder kinderen zeker aan anderen dan zichzelf gedacht hebben is bij het beantwoorden van de vraag of als pubers een misdrijf begaan ook hun

ouders gestraft zouden moeten worden. Voor beide groepen geldt dat een meerderheid dat vindt, hoewel die meerderheid onder volwassenen zonder kinderen aanzienlijk groter is.

Geen verschil is er tussen beide groepen voor wat betreft de rol van de school als opvoeder. Steeds vindt circa 60% dat de scholen zich niet met opvoeden moet bezighouden, maar gewoon goed les moeten geven. Maar waarschijnlijk is dat bij opvoeden hier vooral gedacht wordt aan het (gedeeltelijk) overnemen van de ouderlijke verantwoordelijkheid in de opvoeding (scholen moeten niet op de stoel van de ouder gaan zitten). Want op de vraag of les in sociale en emotionele vaardigheden gunstige effecten heeft voor pubers is de meerderheid van de ouders die daarop bevestigend antwoord aanzienlijk groter dan die van volwassenen zonder kinderen. Met andere woorden, ouders lijken in meerderheid van oordeel dat de opvoedende taak van scholen tenminste is leerlingen systematisch te 'scholen' in sociale en emotionele vaardigheden.

Tenslotte valt op dat op drie van vier resterende vragen die betrekking hebben op kennis (de vragen 6, 8,10,11) ouders doorgaans (wat beter) geïnformeerd zijn dan volwassenen zonder kinderen.

De meerderheid van de ouders weet dat strenge opvoeding leidt inderdaad niet tot minder crimineel gedrag, eerder omgekeerd, dat scheiding doorgaans inderdaad niet in het belang van kinderen is en dat veel televisie kijken niet gunstig is voor kinderen. Wat de meeste ouders en volwassenen niet weten, en daarin verschillen ze vermoedelijk weinig van politici en andere beleidsmakers, dat deelname aan georganiseerde sport absoluut geen garantie is voor socialer gedrag door kinderen buiten het sportveld. Anders gezegd, er is geen overtuigend wetenschappelijk bewijs voor gunstige effecten van sport op deze punten.

Tabel 2 – Stellingen en percentuele verdeling van antwoorden daarop

		%	% met kinderen	% zonder kinderen
1. Opvoeden hoef je niet te leren	Eens	48.1	49.7	40.2
	Oneens	51.9	50.3	59.8
2. Vindt u het merkwaardig dat aanstaande ouders wel zwangerschapsgymnastiek maar geen 'opvoedingsgymnastiek' krijgen aangeboden?	Eens	47.9	45.8	56.5
	Oneens	52.1	54.2	43.5
3. Is het een goede zaak als ouders zich af en toe laten testen op hun kennis over opvoeding en ontwikkeling?	Eens	57.7	54.6	69.6
	Oneens	42.3	45.4	30.4
4. Voor opvoeden zijn geen algemene regels te geven, want ieder kind is anders. Bent u het hiermee eens?	Eens	60.6	62.2	53.3
	Oneens	39.4	37.8	46.7
5. Vindt u het een goede zaak dat als pubers een misdrijf begaan, zowel zij als hun ouders een bestraft worden?	Eens	60.5	58	71.9
	Oneens	39.3	42	28.1
6. Hoe strenger ouders hun kinderen opvoeden, hoe kleiner de kans dat die later het criminele pad opgaan. Bent u het hiermee eens?	Eens	33.6	31.7	40.7
	Oneens	66.4	68.3	59.3
7. Denkt u dat pubers die les krijgen in sociale en emotionele vaardigheden minder spijbelen en hogere cijfers krijgen?	Eens	66.4	67.8	58
	Oneens	33.6	32.2	42
8. Denkt u dat kinderen die aan teamsport doen zich ook buiten het sportveld socialer gedragen dan andere kinderen?	Eens	79.4	79.6	78.3
	Oneens	20.6	20.4	21.7
9. Scholen moeten zich niet met opvoeden bezighouden maar met gewoon goed lesgeven. Bent u het hiermee eens?	Eens	60.0	60.0	61.5
	Oneens	40.0	40.0	38.5
10. Een echtscheiding is meestal niet in het belang van de kinderen die erbij betrokken zijn. Bent u het hiermee eens?	Eens	77.7	78.7	74.3
	Oneens	22.3	21.3	25.7
11. Veel televisie kijken is goed voor de ontwikkeling van kinderen. Daar kunnen ze alleen maar van leren. Bent u het hiermee eens?	Eens	9.5	9.7	8.6
	Oneens	90.5	90.3	91.4

Samenhang tussen opvattingen over opvoeding: resultaten van een factoranalyse

Uit het voorafgaande komt naar voren dat er vermoedelijk een aanzienlijk overlap of samenhang tussen verschillende van de bevroegde stellingen bestaat. Teneinde dat na te gaan is een factoranalyse uitgevoerd⁸. De gekozen orthogonale oplossing leverde een drietal factoren op met eigenwaarde groter dan 1. De verklaarde totale variantie door deze factoren is 45.5%, hetgeen bevredigend kan worden genoemd. Tabel 3 toont de factor-matrix en de stellingen met ladingen groter of gelijk aan 0.40. Uit de tabel blijkt dat negen van de elf stellingen een lading van die grootte hebben op tenminste een factor.

⁸ Principale componentenanalyse met extractie aantal factoren op basis van eigenwaarden groter of gelijk aan 1. Vergelijking tussen orthogonale en oblique oplossingen toonde nauwelijks verschillen aan op grond waarvan in de tekst voor vermeden orthogonale oplossing is gekozen.

Table 3- Factorladingen opvoedingsdimensies

	Dimensie 1 Opvoeding als kwestie van kennis en vaardigheid	Dimensie 2 Ouderlijke invloed en criminaliteit	Dimensie 3 De opvoedende invloed van school en sport
<i>Opvoeden hoef je niet te leren</i>	0.768		
<i>Vindt u het merkwaardig dat aanstaande ouders wel zwangerschapsgymnastiek maar geen 'opvoedingsgymnastiek' aangeboden krijgen</i>	0.764		
<i>Is het een goede zaak als ouders zich af en toe laten testen op hun kennis over opvoeding en ontwikkeling?</i>	0.701		
<i>Voor opvoeden zijn geen algemene regels te geven want ieder kind is anders. Bent u het hiermee eens?</i>	0.638		
<i>Vindt u het een goede zaak dat als pubers een misdrijf begaan, zowel zij als hun ouders bestraft worden?</i>		0.706	
<i>Hoe strenger ouders hun kinderen opvoeden, hoe kleiner de kans dat die later het criminele pad opgaan. Bent u het hiermee eens?</i>		0.693	
<i>Denkt u dat pubers die op school les krijgen in sociale en emotionele vaardigheden minder spijbelen en hogere cijfers halen?</i>			0.765
<i>Denkt u dat kinderen die aan teamsport doen zich ook buiten het sportveld socialer gedragen dan andere kinderen?</i>			-.670
<i>Scholen moeten zich niet met opvoeden bezighouden maar met gewoon goed lesgeven. Bent u het hiermee eens?</i>			0.425

De matrix van factorladingen laat zich tamelijk eenduidig interpreteren. De eerste factor (met een verklaarde variantie van circa 22%) lijkt vooral betrekking te hebben op de mate waarin opvoeding wordt gezien als een proces waarin aan het verwerven van kennis en het leren van vaardigheden juist wel of juist niet een grote rol wordt toebedacht. De tweede factor (met een verklaarde variantie van circa 12%) lijkt vooral betrekking te hebben op ouderlijke invloed en verantwoordelijkheid ten aanzien van crimineel gedrag door kinderen. De derde factor (met een verklaarde variantie van circa 11%) tenslotte lijkt het best te interpreteren als houding ten aanzien van de opvoedende invloed van school en sport(vereniging).

Het gegeven dat het gaat om drie relatief onafhankelijke factoren geeft aanleiding tot een tweetal overwegingen. De eerste is dat ongeacht of opvoeden nu wel of niet als vooral ook een kwestie van kennis en vaardigheid wordt gezien, ouders voor ontspoord gedrag van hun kinderen verantwoordelijk (kunnen) worden gehouden. Het tweede is dat er een opvoedende invloed aan school en sport wordt toegedacht die relatief onafhankelijk is van de invloed van ouders. Blijkbaar wordt aan deze drie 'actoren' op het toneel van de opvoeding een eigenstandige rol toebedacht. Dat roept de belangwekkende, maar op grond van de gegevens uit dit onderzoek niet te beantwoorden vraag op hoe de eigenstandige verantwoordelijkheid van elk van de drie spelers en de regie daarvan bij voorkeur gedacht wordt door de volwassenen in ons land.

Kijkend naar de samenhang tussen de score van deelnemers op de eerste factor 'Opvoeding als een kwestie van kennis en vaardigheid' en andere kenmerken valt het volgende op. Op de eerste plaats blijken vrouwen die opvatting vaker te huldigen dan mannen en er is eveneens een verband met leeftijd. Hoe jonger, hoe vaker deze opvatting wordt gehuldigd. Ook is er een samenhang met advies- of hulpzoekgedrag. Degenen die ooit advies of hulp bij de opvoeding hebben gezocht hebben ook vaker de houding dat opvoeding en kwestie van kennis en vaardigheid is. Daaruit kan overigens niet worden geconcludeerd dat het die houding is die tot het zoeken van advies of hulp heeft geleid, het omgekeerde is evengoed mogelijk. Het ooit hebben ontvangen van advies of hulp kan bij hebben gedragen tot de houding dat opvoeden (ook) een kwestie van kennis en vaardigheid is.

Voor wat betreft de tweede factor 'Ouderlijke invloed en verantwoordelijkheid criminaliteit' blijkt dat mannen sterker geneigd zijn ouders verantwoordelijk en strafbaar te houden voor crimineel gedrag door hun kinderen en te geloven in de preventieve werking van streng opvoeden dan vrouwen, ouderen zijn daartoe sterker geneigd dan jongeren, mensen zonder kinderen sterker dan mensen met

kinderen. Ouders die nooit advies hebben gezocht voor de opvoeding van kinderen hebben eveneens sterker de neiging ouders in het algemeen verantwoordelijk/strafbaar te houden bij ontsporing door hun kind en ook meer te geloven in de preventieve werking in deze van streng opvoeden.

Voor wat betreft de derde factor 'De opvoedende invloed van school en sport(vereniging)' is er geen verschil tussen mannen en vrouwen in de mate waarin die invloed verondersteld wordt te bestaan of wordt verwelkomd (wat school betreft). Wel is er verband met leeftijd. Hoe ouder hoe minder in die invloed wordt geloofd of deze wordt verwelkomd. Er is ook een verband met advies zoeken.

Degenen die dat ooit gedaan hebben geloven meer in en verwelkomen ook meer de opvoedende invloed van school en sport.

Conclusies en discussie

Er is, zo komt naar voren uit de resultaten van dit onderzoek, een duidelijke tweedeling aan te wijzen voor wat betreft opvattingen over opvoeding. Ongeveer de helft van de deelnemers huldigt de opvatting dat opvoeding in belangrijke mate een kwestie van kennis en vaardigheid is, waarvoor algemene richtlijnen te geven zijn en waarvoor geleerd moet worden. De andere helft huldigt die opvattingen niet en lijkt opvoeding vooral te zien als een intuïtief-natuurlijke aangelegenheid waarbij de opvoeder vooral op zichzelf, op eigen inzichten, moet afgaan. Dit verschil in houding hangt samen met de mate waarin advies of hulp ten aanzien van opvoeding van eigen kinderen is of wordt gezocht. Er is ook een verband met generatie en geslacht. Jongeren geloven meer in de leerbaarheid van opvoeding dan ouderen, en vrouwen meer dan mannen.

Voorts blijkt uit de resultaten dat mannen en ouderen meer dan vrouwen en jongeren geloven in de preventieve werking van strenge opvoeding ten aanzien van crimineel gedrag door kinderen en in de verantwoordelijkheid en daarmee in de strafbaarheid van ouders als kinderen ontsporen. Hoewel de twee bevindingen op het eerste gezicht als tegenstrijdig imponeren, is er bij nadere analyse wel degelijk een goed verklaarbaar verband. Naarmate opvoeding meer wordt benaderd als een kwestie van 'eigen wijsheid', naar die mate is logischerwijze ook de toegewezen verantwoordelijkheid aan ouders als het mis gaat groter. Die interpretatie wordt onderstreept door de bevinding dat degenen die meer geloven in de preventieve werking van strenge opvoeding en in de strafbaarheid van ouders bij ontsporing van kinderen ook veel minder vaak advies bij de opvoeding hebben gezocht. Hier lijken we wel op een heuse paradox te stoten. Degenen die meer geloven in de (exclusieve?) opvoedingsverantwoordelijkheid van ouders, zijn minder geneigd tot het zoeken van hulp bij

opvoeding. Alsof het zoeken van hulp en advies niet tot het repertoire van de echt verantwoordelijke ouder behoren.

Uit de resultaten blijkt verder dat aan school en sport(vereniging) door de meeste deelnemers een opvoedende invloed wordt toegewezen. Met wat scholen betreft de kanttekening dat die opvoedende rol vooral lijkt te worden toegedicht in termen van het systematisch aanleren aan kinderen van sociale en emotionele vaardigheden in lesvorm. Deelnemers blijken doorgaans goed op de hoogte van het feit dat zulke lesprogramma's een positief effect hebben op schoolhouding en gedrag en op leerprestaties. Waar de meeste deelnemers overschatten is de invloed van deelname aan georganiseerde sport op sociaal gedrag van kinderen buiten het sportveld. Waar er geen overtuigend wetenschappelijk bewijs is voor een duidelijke positieve invloed van sport in deze, menen de meeste deelnemers niettemin dat deze wel bestaat.

Een voorbehoud dat bij de resultaten van het onderhavige onderzoek moet worden gemaakt, is dat voor de steekproef ondanks haar grootte, ruim 2200 deelnemers, geen landelijke representativiteit kan worden geclaimd. Het is waarschijnlijk dat het merendeel van de deelnemers Telegraaf-lezers zijn, bij wie mogelijk eerder een conservatieve en mogelijke ook meer strenge of punitieve houding ten aanzien van maatschappelijke kwesties zoals opvoeding moet worden verondersteld.

Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat gezien het feit dat het gaat om een zelf-selectieve steekproef het opmerkelijk is dat het percentage deelnemende mannen (ietwat) groter is dan vrouwen. Voor een onderwerp als opvoeding dat veelal toch eerder voor een 'vrouwelijk' dan een 'mannelijk' thema doorgaat is dat bijna als een progressieve zelfselectie te duiden.

Voorts lijkt de bevinding van een tweedeling in de steekproef ten aanzien opvoeding als kwestie van (te leren) kennis en vaardigheden op een bredere betekenis van de gevonden resultaten te wijzen. Immers deze tweedeling doet sterk denken aan de tweedeling tussen 'nature' en 'nurture' als centraal proces van ontwikkeling en opvoeding, die al eeuwen het debat tussen pedagogen en andere geleerden en deskundigen met betrekking tot opvoeding beheerst. Blijkbaar bevindt het denken over opvoeding en daarmee ook het maatschappelijk debat erover, voor zover daar sprake van is, zich nog altijd in dat eeuwenoude spanningsveld.

De tijd lijkt aangebroken voor een serieuze poging om deze these-antithese spanning op te heffen en het denken over opvoeding, zowel in huis, op straat, in de school als achter de beleidstafel tot een

synthese te brengen. De essentie van die synthese is het antwoord op de volgende vraag: tot welke kennis, welk begrip en welke vaardigheden aangaande ontwikkeling en opvoeding moeten opvoeders zo drempelloos mogelijk toegang hebben om hun natuurlijk vermogen tot zorg en ontwikkeling van kinderen zo goed mogelijk naar de oppervlakte te brengen en te verwerkelijken?